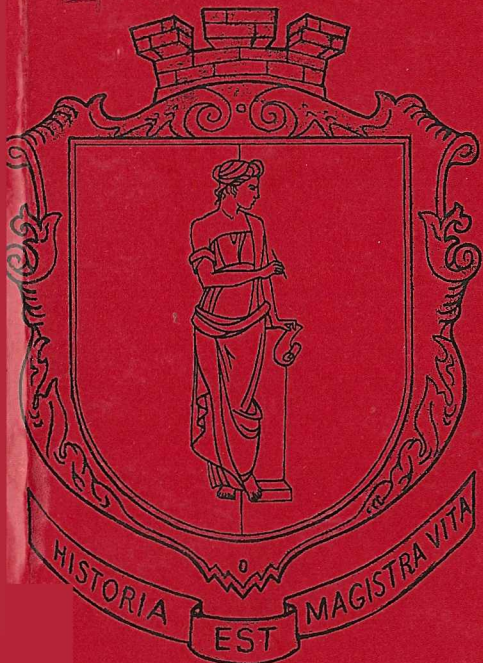

34(100)(082)
170

**ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗВІДКИ
З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І
ПРАВОНАВСТВА**

Випуск 10

КОЖУХАР О.І.,
доцент, кандидат
історичних наук

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І ЕВОЛЮЦІЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ШАНХАЙСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ

Досліджується проблема утворення і становлення Шанхайської організації співпраці, її роль у боротьбі з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом, за зміцнення миру, стабільності і безпеки в Центральній Азії.

***Ключові слова:** тероризм, сепаратизм, екстремізм, безпека, стабільність, співробітництво.*

Исследуется проблема образования и становления Шанхайской организации сотрудничества, ее роль в борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом, за укрепление мира, стабильности и безопасности в Центральной Азии.

***Ключевые слова:** терроризм, сепаратизм, экстремизм, безопасность, стабильность, сотрудничество.*

The article deals with the problem of the formation and development of the Shanghai Cooperation Organization and its role in the fight against terrorism, separatism and extremism, for the promotion of peace, stability and security in Central Asia.

***Keywords:** terrorism, separatism, extremism, security, stability and cooperation.*

Питання забезпечення безпеки традиційно знаходилися в центрі уваги історії, теорії і практики міжнародних відносин. Сьогодні для всіх країн та світового співтовариства в цілому актуальним являється підтримка стабільності і безпеки на глобальну та регіональному рівнях, пошук оптимальних засобів захисту як від традиційних, так і сучасних загроз і викликів.

В сучасних умовах одним з ключових центрів забезпечення безпеки на Євразійському просторі є Центральна Азія. До Центральної Азії відносять Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан і Узбекистан. Таке визначення прийнято у відповідності з домовленостями, які були підписані керівниками колишніх середньоазіатських республік СРСР під час Ташкентської зустрічі на вищому рівні в січні 1993 р.

Цей регіон досить неоднорідний в політичному, соціальному та економічному відношенні, що суттєво утруднює процес забезпечення його безпеки і стабільності. Крім того, Центральна Азія стала місцем зіткнення політичних, ідеологічних, економічних та військових інтересів таких держав, як Росія, США, Китай, ЄС, Туреччина, Іран і Пакистан, а також цінностей світових цивілізацій: християнства, конфуціанства та ісламу. У зв'язку з військовими діями та ескалацією нестабільності в Афганістані та Ірані, на Близькому Сході і Північній Африці, а також спробами міжнародного тероризму, релігійного екстремізму та національного сепаратизму проникнути в центральназіатський регіон, він перетворився в один з найважливіших рубежів протидії міжнародної спільноти загрозам міжнародної безпеки. Всі ці фактори обумовлюють актуальність дослідження проблем регіональної безпеки Центральної Азії в контексті трансформації сучасної системи міжнародних відносин. Країни Центральної Азії, а також Росія, Китай та ін. зацікавлені в підтримці миру, безпеки і стабільності в регіоні, розвитку взаємовигідного співробітництва, торгівлі тощо. Пошук оптимальних засобів міждержавної взаємодії привів до створення Шанхайської організації співробітництва (ШОС).

В науковій літературі проблемі становлення діяльності ШОС, еволюції її політики безпеки в Центральній Азії приділяється значна увага. Адже ця проблематика дослідження переплітається з проблемами всесвітньої історії, історії і теорії міжнародних відносин, історії окремих країн регіону. Шанхайська організація співробітництва, як елемент багатосторонньої регіональної політики, не стала виключенням. В першу чергу – це узагальнюючі роботи, які присвячені зовнішній політиці держав Центральної Азії, різноманітним аспектам регіональних міждержавних відносин. Значна частина досліджень розкриває історію створення, становлення і розвиток ШОС як організації регіональної безпеки. Серед них необхідно виділити роботи російських вчених І.Н.Коміссіної і А.А.Куртова, А.Ф.Клименка, Д.Б.Малишевої, Є.Ф.Троїцького та ін., білоруських дослідників В.Р.Борового, В.В.Вороновича, В.Данилович, Р.Турарбекової, політологів та істориків з Центральної Азії: С.Акімбекова, Б.Султанова, Д.К.Сироєжкіна, М.Губайдуліної, В.Парамонова, А.Строкова, О.Столковського, Е.Усубалієва та ін. Українські дослідники проблемам становлення та діяльності ШОС, на жаль, приділяють

недостатньо уваги. Виключення можуть стати роботи Л.Коврик, А.Мішина, В.Майко, І.Бураковського, А.Кобилянської та ін.

Метою статті є дослідження історії створення і розвитку Шанхайської організації співпраці та еволюція її політики безпеки в Центральній Азії.

Передумови до створення Шанхайської організації співробітництва були закладені ще в 60-ті рр. ХХ ст., коли СРСР і КНР вступили в переговори з вирішення територіальних суперечок. Після розпаду Радянського Союзу з'явилися нові учасники переговорів в особі Росії та держав Центральної Азії. Після того, як КНР вирішила територіальні суперечки з сусідніми державами СНД (Росією, Казахстаном, Киргизією і Таджикистаном), з'явилася можливість подальшого розвитку регіонального співробітництва.

В 1996 р. була створена «Шанхайська п'ятірка», яка об'єднувала Російську Федерацію, Китай, Казахстан, Киргизстан і Таджикистан. Ця організація утворилася в результаті підписання «Угоди про зміцнення довіри у військовій сфері в прикордонному районі» (1996 р.) і «Угоди про взаємне скорочення збройних сил прикордонному районі» (1997 р.). Вона стала основним інструментом узгодження російської і китайської політики в Центральній Азії. Наступні щорічні саміти учасників «Шанхайської п'ятірки», які проходили в Москві (1997 р.), Алма-Аті (1998 р., Казахстан), Бішкеку (1999 р., Киргизстан), в Душанбе (2000 р., Таджикистан), дозволили створити атмосферу так званого «шанхайського духу» - атмосферу взаємної довіри. Поступово розширилось коло питань з обговорення проблем зовнішньої політики, економіки, охорони навколишнього середовища, в т.ч. використання водних ресурсів тощо. Одночасно формувалися постійно діючі структури, які вирішували найбільш гострі проблеми регіональної безпеки. Так, з 1999 р. почалися регулярні зустрічі міністрів та керівників правоохоронних органів, експертних груп країн – учасниць «Шанхайської п'ятірки». На них обговорювалися заходи щодо спільної боротьби з тероризмом і наркотрафіком, з'явилися національні координатори, які призначалися кожною країною. В квітні та липні 2000 р. відбулися перші зустрічі міністрів оборони та міністрів закордонних справ «п'ятірки». Тобто, «Шанхайська п'ятірка» з механізму вирішення прикордонних питань почала перетворюватися в регіональну міжнародну організацію [14].

Особливу позицію по відношенню до цього процесу займав Узбекистан – найбільш економічно розвинута країна, яка претендувала на роль регіонального лідера. Але в 1990 – 2000 рр. посилились загрози політичного екстремізму і тероризму з боку «Ісламського руху Узбекистану», вторгнення талібів, що поставило керівництво цієї центральноазіатської країни перед проблемою більш активної участі в системі регіональної безпеки. Узбекистан вирішив об'єднати свої зусилля з країнами «Шанхайської п'ятірки» для боротьби з тероризмом і сепаратизмом. Крім того, Ташкент не міг залишатися в стороні від реалізації економічних проектів в рамках організації, яка об'єднувала майже всі держави Центральної Азії [12].

Необхідно зауважити, що на рубежі ХХ – ХХІ ст. всі учасники «шанхайського форуму» зіткнулися з явною загрозою з боку радикальних ісламістів. Так, в КНР почався підйом сепаратизму уйгурів Синцзян – Уйгурського автономного району (СУАР). В цих умовах боротьба з сепаратизмом, екстремізмом і міжнародним тероризмом стала важливою передумовою для створення Шанхайської організації співробітництва (ШОС).

14-15 червня 2001 р. в Шанхаї відбулася шоста зустріч «Шанхайської п'ятірки» на вищому рівні, на якій до організації в якості повноцінного, рівноправного члена приєднався Узбекистан. Глави шести держав оголосили про утворення Шанхайської організації співробітництва. В Декларації про створення ШОС проголошувалися підтримка й забезпечення миру, безпеки та стабільності в Центральній Азії, розвиток співробітництва в політичній, торгово-економічній, науково-технічній, культурній, освітній, енергетичній, транспортній, екологічній та інших сферах. Було заявлено про надання пріоритетного значення регіональній безпеці і про наміри створити регіональну антитерористичну структуру ШОС [6]. Одночасно учасники підписали Конвенцію про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом, яка передбачала взаємну видачу осіб, звинувачених у цих злочинах, обмін інформацією і співробітництво в боротьбі з тероризмом та створення Регіональної антитерористичної структури (РАТС). В цьому документі вперше на міжнародному рівні було визначено сепаратизм і екстремізм як насильницькі дії, що містять ознаки кримінального злочину [15].

16 липня 2001р. в Москві було підписаний Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Російською Федерацією і КНР [7]. Така угода між двома великими країнами була укладена вперше після 1950 р., коли був підписаний китайсько-радянський договір про дружбу, союз і взаємодопомогу, який мав антизахідний характер [1,с.59-62]. Підписання договору від 16 липня 2001 р. свідчило про зближення позицій Російської Федерації і Китаю та про зміну балансу в Євразії.

Таким чином, шанхайський форум став суттєвим кроком в розвитку співробітництва в сфері забезпечення стабільності і безпеки в регіоні, а «п'ятірка» з дорадчої структури почала перетворюватися в організацію з чітко визначеними цілями, напрямками і вимогами. З цього період почався процес інституалізації ШОС.

Але організаційне становлення ШОС було пригальмоване вересневими 2001 р. терактами у США. Країни – учасниці організації в цілях захисту своїх власних інтересів почали співробітництво з США. Американські військові бази були відкриті в Узбекистані і Киргизстані. Незважаючи на відсутність єдиного підходу до позиції США щодо боротьби з міжнародним тероризмом, ситуації в Афганістані та Іраці, розвиток ШОС не припинився.

7 червня 2002 р. в Санкт-Петербурзі відбулася друга зустріч глав держав країн-членів ШОС, на якій була підписана Хартія ШОС, і тим самим були закріплені правові основи для розвитку організації в майбутньому. У 25 статтях у відповідності з міжнародним правом чітко визначені основна мета, принципи, організаційна структура, форма функціонування, напрямки співробітництва та принципи зовнішніх зв'язків організації.

Відповідно до Хартії, основними цілями і завданнями ШОС є: зміцнення між державами-членами взаємної довіри, дружби і добросусідства; розвиток багатопрофільного співробітництва з метою підтримки і зміцнення миру, безпеки і стабільності в регіоні, сприяння побудові нового демократичного, справедливого і раціонального політичного й економічного міжнародного порядку; спільна протидія тероризму, сепаратизму, екстремізму у всіх їхніх проявах, боротьба з незаконним обігом наркотиків і зброї, іншими видами транснаціональної злочинної діяльності, а також незаконною міграцією; заохочен-

ня ефективного регіонального співробітництва у політичній, торгово-економічній, оборонній, правоохоронній, природоохоронній, культурній, науково-технічній, освітній, енергетичній, транспортній, кредитно-фінансовій й іншій областях, що представляють загальний інтерес; сприяння всебічному і збалансованому економічному росту, соціальному і культурному розвитку в регіоні за допомогою спільних дій на основі рівноправного партнерства з метою неухильного підвищення рівня і поліпшення умов життя народів держав-членів; координація підходів при інтеграції у світову економіку; сприяння забезпеченню прав і основних свобод людини відповідно до міжнародних зобов'язань держав-членів і їхнім національним законодавствам; підтримка і розвиток відносин з іншими державами і міжнародними організаціями; взаємодія в запобіганні міжнародних конфліктів і їхньому мирному врегулюванню; спільний пошук рішень проблем, що виникнуть у XXI столітті.

При цьому держави-члени ШОС домовилися дотримувати наступних принципів: взаємної поваги суверенітету, незалежності, територіальної цілісності держав і непорушності державних кордонів, ненападу, невтручання у внутрішні справи, незастосування сили чи загрози силою у міжнародних відносинах, відмовлення від односторонньої військової переваги в суміжних районах; рівноправності всіх держав-членів, пошуку спільних точок зору на основі взаєморозуміння, поваги думок кожного з них; поетапного здійснення спільних дій у сферах загального інтересу; мирного вирішення можливих розбіжностей між державами-членами; виключення спрямування дій ШОС проти інших держав і міжнародних організацій; недопущення будь-яких протиправних дій, спрямованих проти інтересів ШОС; сумлінного виконання зобов'язань, що випливають з Хартії й інших документів, прийнятих у рамках ШОС [16].

У травні 2003 р. в Москві відбулася третя зустріч керівників країн-учасниць ШОС. Глави країн підписали Декларацію, а також пакет нормативних документів, які регламентують роботу органів ШОС, її символіку (емблему і прапор), затвердили кандидатуру першого виконавчого секретаря організації. За підсумками московського саміту були створені Секретаріат ШОС з штаб-квартирою в Пекіні та Регіональна антитеро-

ристична структура (РАТС) (угоду про її створення було підписано роком раніше в Санкт-Петербурзі). Главами країн-учасниць були порушені питання боротьби з тероризмом і екстремізмом, зокрема особливу увагу було приділено діяльності Хізб ут-Тахрір. Серед 30 підписаних тоді документів були положення, що визначають функціонування органів організації - положення про Раду глав держав, Раду глав урядів і Раду глав МЗС [5].

Рада глав урядів на засіданні 23 вересня 2003 р. в Пекіні затвердила бюджет Організації на 2004 р. Це дозволило уже в січні 2004 р. відкрити в Пекіні Секретаріат ШОС – постійно діючий орган, який здійснює організаційно-технічне забезпечення всіх заходів, які проводяться в рамках організації.

За підсумками Ташкентського саміту (червень 2004 р.) глав держав – учасниць ШОС були підписані Декларація, Конвенція про привілеї та імунітети ШОС, Угода про співробітництво в боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин. Крім того, було прийнято важливий нормативний документ, який регламентував порядок роботи механізмів зовнішніх зв'язків ШОС, що передбачені Хартією – Положення про статус спостерігача при Організації. Першою країною, яка офіційно набула статусу спостерігача стала Монголія [8].

Зі створенням нормативно-правової бази і запрацювання робочих механізмів, ШОС з середини 2004 р. почала функціонувати як повноцінна міжнародна організація. Повністю формалізувалась організаційно-структурна вертикаль, утворена регулярними засіданнями рад глав держав, урядів, зовнішньополітичних відомств, керівників галузевих міністерств і установ, національних координаторів, а також зустрічати експертів та робочих груп. Офіційно почали працювати постійно діючі органи – Секретаріат в Пекіні та Регіональна антитерористична структура (РАТС) в Ташкенті. Інституційне становлення закінчилось реєстрацією Хартії ШОС в Секретаріаті Генеральної Асамблеї ООН.

З самого початку діяльність ШОС лежала в сфері взаємних регіональних дій щодо припинення терористичних актів, протидії сепаратизму та екстремізму в Центральній Азії. Вона стала однією з перших міжнародних організацій, яка зробила ідею боротьби з тероризмом основою своєї діяльності. Одним з документів, які були підписані в червні 2001 р. в Шанхаї, була Шанхайська

конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом. З того часу країни – учасниці відводять першочергове місце питанням урегулювання внутрішніх конфліктів, досягненням консенсусу у протидії екстремізму і наркоманії, свідченням чого спочатку стало створення Регіональної антитерористичної структури, а потім і підписання Договору про довгострокове добросусідство, дружбу і співробітництво (серпень 2007р.).

В 2002 р. була створена Регіональна антитерористична структура (РАТС) – постійно діючий орган ШОС зі штаб-квартирою в Ташкенті, призначений для сприяння координації та взаємодії компетентних органів сторін у боротьбі з тероризмом, екстремізмом і сепаратизмом. Він має статус юридичної особи і право укладати договори, набувати рухоме і нерухоме майно і розпоряджатися ним, відкривати і вести банківські рахунки, порушувати позови в судах і брати участь у судових розглядах. Ці права від імені РАТС здійснюються директором Виконавчого комітету РАТС. Головні функції цього органу полягають у координації зусиль усіх держав – членів ШОС у боротьбі з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом: розробка пропозицій щодо боротьби з тероризмом, збір і аналіз інформації, формування банку даних про осіб і організації, які надають підтримку злочинцям, сприяння у підготовці та проведенні оперативно-розшукових та інших заходів в боротьбі з названими явищами, підтримання контактів з міжнародними організаціями. РАТС складається з Ради і Виконавчого комітету (постійно діючий орган). Рада, до складу якого входять керівники компетентних органів країн Організації, представляє собою керівний орган, який приймає рішення. Голова Виконком РАТС призначається Радою глав держав.

Поступово налагоджувалось співробітництво РАТС з спецслужбами і правоохоронними органами країн- учасниць ШОС та інших держав. В 2005р. була розроблена Концепція співробітництва держав – членів ШОС в боротьбі з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом, а в 2009 р. – Конвенція ШОС проти тероризму. В країнах ШОС були створені і успішно функціонують антитерористичні центри, які координують діяльність спецслужб, правоохоронних і державних органів в сфері протидії «трьом силам зла»: тероризму, сепаратизму і екстремізму [4;10].

РАТС сформував і постійно поповнює банк даних про міжнародні терористичні і екстремістські організації, їх структури, лідерів, учасників, а також каналах і джерелах фінансування. На 2011 р. РАТС мав інформацію на 43 терористичні і екстремістські організації і більше, ніж на 1700 осіб, які розшуковуються правоохоронними органами країн Центральної Азії.

Завдяки координуючій ролі РАТС забезпечується безпека великих міжнародних заходів. Так, період проведення ХХІХ літніх Олімпійських ігор, Всесвітньої виставки «Шанхай Експо-2010», Азіатських ігор 2010 р. в Китаї, 7-х зимових Азіатських ігор 2011 р. в Казахстані, а також заходів, присвячених святкуванню 65-річниці Великої Перемоги та ін. РАТС ШОС здійснювала координацію спільних заходів компетентних органів країн щодо забезпеченню безпеки цих заходів.

РАТС готує аналітичну інформацію з узагальненням планів, тенденцій, форм і методів діяльності терористичних та екстремістських угруповань, від яких надходить загроза безпека країнам ШОС, і направляє ці матеріали в компетентні органи країн-учасниць ШОС. За 2004-2010рр. антитерористичні органи країн, що входять до ШОС, попередили більше 500 терактів. Тільки за 2010р. було виявлено більше 360 тайників зброї та баз бойовиків, вилучено близько 320 вибухових пристроїв, майже 1200 одиниць зброї, більше 1400 вибухових речовин тощо [13].

Особливе значення приділяється вирішенню питань сприяння в підготовці і проведенні антитерористичних командно-штабних і оперативно-тактичних навчань. Так, в 2003 р. в суміжних районах Казахстану і Китаю були проведені антитерористичні навчання «Взаємодія-2003», в яких взяли участь більше 1 тис. військовослужбовців Казахстану, Киргизстану, Росії, Таджикистану, була задіяна важка артилерія та інша техніка. Влітку 2005 р. на Шаньдунському півострові (КНР) вперше були проведені російсько-китайські антитерористичні навчання «Мирна місія», в ході активної фази яких чисельність спільного угруповання військ складала близько 10 тис. солдат і офіцерів. В 2006 р. на території Киргизії, Таджикистану і Узбекистану відбулися спільні навчання «Антитерор – 2006». В 2010 р. успішно були проведені антитерористичні навчання країн – учасниць ШОС «Саратов – антитерор – 2010», спеціальна прикордонна операція «Єдність – 2010» [3;4;12].

Значну активність проявляють держави – учасники ШОС в боротьбі з іншими загрозами і викликами сучасності – організованою транснаціональною злочинністю, незаконною торгівлею зброєю, нелегальною міграцією, і, в першу чергу – з наркобізнесом. Адже торгівля наркотиками приносить величезні прибутки, які йдуть на фінансування міжнародного тероризму, підкуп посадових осіб тощо. Наркотики поступають з Афганістану до країн Центральної Азії і через Росію переправляються до європейських країн. Це потребує більшої координації і кооперації зусиль усіх країн – учасниць ШОС.

Глави держав – членів ШОС на Ташкентському саміті в червні 2010 р. звернулися до міжнародного співтовариства з закликом посилити боротьбу з наркозагрозою з Афганістана по всьому ланцюжку виробництва і розповсюдження наркотиків. На ювілейному саміті ШОС 15 червня 2011 р. в Астані, присвяченому 10-річчю організації, була затверджена Антинаркотична стратегія на 2011-2016 рр. та Програма дій з її виконання, які будуть сприяти підвищенню ефективності спільних зусиль з протидії наркотичній загрози в регіоні [2].

Боротьба з міжнародним тероризмом, екстремізмом і наркоторгівлею стала важливим напрямком діяльності ШОС в сфері безпеки в значній мірі під впливом подій в Афганістаті. Тому урегулювання ситуації в країні є однією з головних проблем в області забезпечення безпеки. Незважаючи на відсутність єдиної точки країн – учасниць ШОС про можливість Організації брати участь у цьому процесі, Китай активно проникає в західні і південні райони Афганістану, реалізуючи економічні проекти. При цьому видає ці дії, як розширення зони відповідальності ШОС. Разом з тим керівництво КНР не має намірів брати участь у силовому врегулюванні ситуації в Афганістані. Інші члени ШОС пропонують створити своєрідний «антинаркотичний пояс» навколо Афганістану [8].

Важливою складовою частиною співробітництва ШОС в боротьбі з тероризмом є забезпечення міжнародної інформаційної безпеки. Її забезпечення особливо необхідно для запобігання використання інформації в терористичних цілях. В 2006 р. було розроблено і прийнято План дій ШОС в області інформаційної безпеки, а 2009 р. була підписана міжурядова Угода про співро-

бітництво по забезпеченню міжнародної інформаційної безпеки для боротьби з інформаційним тероризмом та інформаційною злочинністю [11].

Вивчення 11-річного досвіду діяльності ШОС дозволяє зробити певні висновки: проблема безпеки являється важливою глобальною проблемою. Ці проблеми пов'язані з військовою, політичною, економічною, соціальною і екологічною сферами, вплив яких виходить за межі країн, соціального устрою та ідеології. Їх неможливо вирішити поодиночі.

ШОС можна назвати флагманом в боротьбі проти тероризму, сепаратизму та екстремізму. За час її існування створено дієвий механізм співробітництва і координації у всіх сферах безпеки: стратегічної безпеки, безпеки правоохоронної діяльності, інформаційної безпеки тощо. Була сформована і постійно вдосконалюється нормативно-правова основа співробітництва країн-учасниць ШОС у всіх галузях в першу чергу в боротьбі проти «трьох сил зла». В рамках ШОС було проведено спільні антитерористичні навчання та інші заходи.

ШОС не являється військово-політичним союзом, а взаємодія оборонних відомств розвивається виключно в антитерористичних цілях. Діяльність Організація не направлена проти третіх країн, їй не притаманні ідеологізовані і конфронтаційні підходи до вирішення актуальних проблем міжнародного і регіонального розвитку. На думку багатьох експертів, це нове слово у міжнародній політиці. ШОС якраз і є прикладом, як позаблокові об'єднання можуть забезпечувати регіональну і міжнародну безпеку. Організація поступово створила комплекс механізмів і домовленостей, які дозволяють забезпечувати стабільність і безпеку в центральноміазіатському регіоні, успішно боротися проти тероризму, екстремізму і сепаратизму. Крім того, інтенсивно розвиваються економічна і торгівельне співробітництво, поглиблюються контакти в гуманітарній і культурній сферах. Діяльність ШОС базується не на «дружбі проти спільного ворога», а на взаємній довірі, взаємовигідному співробітництві великих і малих держав, спільній ініціативі та пріоритеті безпеки.

Ось чому Україна, виходячи з власного зовнішньополітичного інтересу і завдань забезпечення безпеки держави, заявила в кінці серпня 2012 р. про бажання отримати статус спостерігача при ШОС і розвивати взаємовигідне співробітництво з країнами регіону.

Список використаних джерел та літератури

1. Внешняя политика Советского Союза: Документы и материалы: 1950 год. – М.: Госполитиздат, 1953. – 368 с.
2. Воронович В. Эволюция Шанхайской организации сотрудничества в контексте формирования азиатской системы безопасности [Электронный ресурс] / В.Воронович// Журнал международного права и международных отношений. – 2007. - № 2. – Режим доступа: www.evolution.info/content/view/1172/188.
3. Гусев А. Юбилейный саммит ШОС в Астане [Электронный ресурс] // Новое восточное обозрение. – Режим доступа: www.ru.journal.neo.com/mode/7097/.
4. Декларация глав государств – членов Шанхайской организации сотрудничества (Москва, май 2003г.). - [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.infoshos.ru/ru/?id=104.
5. Декларация о создании Шанхайской организации сотрудничества [Электронный ресурс] // Шанхайская организация сотрудничества. – Режим доступа: www.sectesco.org/html/0065/.
6. Джуманбеков Дженисбек. Деятельность Региональной антитеррористической структуры ШОС в обеспечении региональной безопасности [Электронный ресурс] // Казахстан в глобальных процессах. – 2011. - № 1. – С.31-35. – Режим доступа: www.twirpx.com/file/889024.
7. Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и КНР [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.rg.ru/2009/03/20/russia-kitai-док.html.
8. Заседание Совета глав государств – членов Шанхайской организации сотрудничества [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.esrast.com/ru/rast/history/1867.
9. Изимов Руслан. ШОС и проблемы региональной безопасности [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.casttime.ru/regananalytic/1/272.html.
10. Концепция сотрудничества государств – членов ШОС в борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом (5.07.2005) [Электронный ресурс] // Шанхайская организация сотрудничества. – Режим доступа: www.ektas.com/ru/normative_documents/1558.
11. Ли Фэнлинь. Региональная безопасность и сотрудничество в рамках ШОС [Электронный ресурс] // Казахстан в глобальных процессах. – 2011. - № 1. – С.36-37. – Режим доступа: www.twirpx.com/file/889024.
12. Лукин А. Шанхайская организация сотрудничества: структурное оформление и перспективы развития [Электронный ресурс] / А.Лукин, А.Мочульский // Аналитические записки МГИМО (У) МИД РФ. - 2005. – Вып. 2(4). – 31 с. – Режим доступа: www.mgimo.ru/141886/period/7160/issues/n218996.phtml.

13. Приветственное выступление директора Исполнительного комитета Региональной антитеррористической структуры ШОС Дженисбека Джуманбекова [Электронный ресурс] // Казахстан в глобальных процессах. – 2011. - № 1. – С.23-26. – Режим доступа: www.twirpx.com/file/889024
14. Троицкий Е.Ф. Становление и развитие Шанхайской организации сотрудничества (2000-2007 гг.) [Электронный ресурс] / Е.Ф.Троицкий // Вестник Томского государственного университета. – 2009. - № 322. – С.107-109. – Режим доступа: sun.tsu.ru/mminfo/00063105/323/image/323-180.
15. Хартия Шанхайской организации. Принята 7 июня 2002 г. в Санкт-Петербурге [Электронный ресурс] – Режим доступа: arhiv.kremlin.ru/text/docs/2002/06/106755.shtml.
16. Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом (Шанхай, 15 июля 2001 г.) [Электронный ресурс] // Шанхайская организация сотрудничества. – Режим доступа: www.sectesco.org/ru/show.asp?id=82.